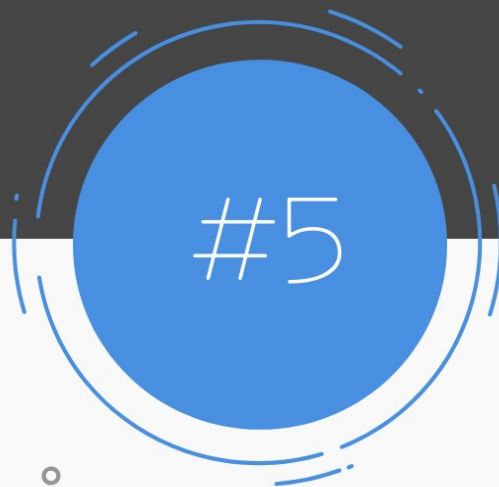

DIJALOG O KOSOVU

o t v o r e n i , i n k l u z i v n i
i p a r t i c i p a t i v n i
d i j a l o g o K o s o v u

mišljenje javnosti na
društvenim mrežama

Istraživanje javnog mnjenja na Fejsbuku i Tviteru
(16. mart - 21. april 2018.)

[Centar za nove medije Liber, 2018]

Istraživački i analitički Projekat "**Otvoreni, inkluzivni i participativni dijalog o Kosovu i ustavnim promenama / Dijalog o Kosovu - mišljenje javnosti na društvenim mrežama**", podržan od strane *Fondacije za otvoreno društvo, Srbija*, ima za cilj da doprinese Dijalogu o Kosovu koji se već vodi kroz institucije, uvođenjem **glasa javnosti** koji postoji na društvenim mrežama i koji takođe ima svoju specifičnu težinu. Istraživanjem javnog mnjenja i monitoringom dijaloga izvan institucija, rasvetljava se i tumači javna online debata na temu odnosa prema Dijalogu o Kosovu, i pitanjima sudbine Kosova i Srbije.

Istraživanje online diskursa se realizuje kao interdisciplinarni monitoring i tumačenje javnih izjava (komentara na mrežama), kao i stavova, emocija, očekivanja, stremljenja i odnosa građana prema ovoj važnoj temi, u ovom određenom vremenu i kontekstu. U

procesu prikupljanja i obrade podataka angažovan je **tim Centra za nove medije Liber**, a u tumačenju materijala i sagledavanju kroz različite prizme kvantitativnih podataka, učestvuju stalni stručni saradnici CNML.

Strategiju i superviziju istraživanja uradila je **Tatjana Vehovec**, izvršna direktorka CNML. Stručnu, kvalitativnu analizu daju lingvistkinja, dr **Svetlana Slijepčević** i sociolog, dr **Aleksej Kišjuhas** (docent na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu).

Ovo izdanje sumira period istraživanja javnog mnjenja na mrežama u periodu od 16. marta do 21. aprila 2018. godine, na osnovu prikupljenih i dubinski analiziranih podataka na originalno razvijenom softveru za analitiku na društvenim mrežama, organizacije CNML.

Centar za nove medije LIBER

Istraživanje i ova publikacija se realizuju zahvaljujući podršci Fondacije za otvoreno društvo, Srbija. Sadržaj publikacije, kao i zaključci istraživanja, u celosti su odgovornost CNM Liber i ne odražavaju stavove FOD-a.

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Sadržaj

1. DIJALOG O KOSOVU: IZDAJA, REALNOST, PRODAJA ILI OBMANA?.....	4
UVOD I KONTEKST.....	4
NARATIV O OBMANI (31%).....	5
(BEZ)USLOVNO "NE" (20%).....	6
NARATIV O REALNOSTI (15,5%).....	7
NARATIV O IZDAJI (6%).....	8
2. DIJALOG O KOSOVU U METAFORAMA.....	9
UVOD.....	9
Mikrožanrovi.....	10
Pozivi na agresiju i pretnje.....	10
Kletve.....	12
Diskvalifikacije i personalizovana podrška.....	12
Predviđanja, nagađanja.....	13
Preporuke, saveti.....	15
Tipični mehanizmi mišljenja u stavovima o Kosovu i dijalogu o Kosovu.....	15
Metafore pozorišta, filma, cirkusa i igre.....	15
Metafore trgovine, posla i škole.....	17
Metafore sporta.....	19
Metafore zdravlja, kuće.....	19
Ukrštanje metafora.....	20
Zaključne napomene.....	21

1. DIJALOG O KOSOVU: IZDAJA, REALNOST, PRODAJA ILI OBMANA?

dr Aleksej Kišjuhas

U ovom istraživačkom ciklusu, analizirana je onlajn aktivnost korisnika društvenih mreža Fejsbuk i Tviter u periodu od 16. marta do 21. aprila 2018. godine. Kao i do sada, fokus naše analize bio je na onlajn aktivnostima koje su posvećene Kosovskom dijalogu, ali i kosovskom pitanju u celini.

UVOD I KONTEKST

U navedenom periodu, "kosovska" problematika se ispostavila kao neobično istaknuta ili salijentna za posmatrane onlajn komentatore. Istovremeno, primećene su dramatične razlike u pogledu razvoja i unutrašnje logike dominantnih narativa o Kosovu, bar u poređenju sa prethodnim analiziranim periodima. Drugim rečima, izuzetno je važna činjenica da se stav onlajn javnog mnjenja Srbije na društvenim mrežama dramatično menjao od prvog do poslednjeg posmatranog perioda u našoj analizi.

Verovatno najvažniji događaj u posmatranom periodu bilo je nasilno hapšenje, ispitivanje i proterivanje direktora Kancelarije za Kosovo i Metohiju Marka Đurića od strane pripadnika specijalne jedinice Kosovske policije u periodu 26–27. marta 2018. godine. Uz to, na javni diskurs i onlajn narative uticali su i prateći događaji poput upotrebe suzavca, "sprovođenje" Đurića (vezanih ruku i pognute glave) kroz Prištinu, ali i potonje reakcije srpskih vlasti i međunarodne javnosti u danima i nedeljama koje su usledile. Dakle, krajem marta, bezbedonosne snage Kosova su relativno pompezno ili bombastično zadržale i proterale Đurića sa Kosova, predstavljajući njegovu (neodobrenu ili "ilegalnu") posetu kao "provokaciju iz Beograda". Sa druge strane, vlasti u Beogradu su ovaj čin takođe nazvali "brutalnom provokacijom", "činom bezumlja" i "kriminalnim aktom". Istaknuto je da je povređeno 32 građana (a teže je povređeno petoro ljudi). Usledila je i svojevrsna etnonacionalistička i rathohuškačka kampanja od strane brojnih medija i/ili tabloida u Srbiji. Sasvim očekivano, i u skladu sa dosadašnjim nalazima naših analiza, sve ove činjenice su bile reflektovane u narativima o kosovskom dijalogu.

Takođe, visoka predstavnica Evropske unije za spoljnu politiku i bezbednost Federika Mogerini je tim povodom (iste večeri) razgovarala sa predsednicima Srbije i Kosova, Aleksandrom Vučićem i Hašimom Tačijem. Vučić je razgovarao sa predsednikom Rusije Vladimirom Putinom, a na isti događaj (i na različite načine) su se osvrnuli i ambasadori Sjedinjenih Država i Rusije u Srbiji, kao i portparolka Evropske komisije Maja Kocijančič. Najzad, "Srpska lista" je zbog incidenta sa Đurićem napustila vladajuću većinu, odnosno Vladu u Prištini. Dakle, privođenje i proterivanje Đurića je interpretirano kao faktor značajne destabilizacije u regionu, i kao korak unatrag u odnosima između Beograda i Prištine. U istom periodu, intenzifikovane su vesti o formiranju tzv. Zajednice srpskih opština na Kosovu. Međutim, kakav je bio stav ili reakcija srpske onlajn

javnosti povodom svih ovih događaja u ovom istraživačkom ciklusu?

NARATIV O OBMANI (31%)

Značajno dominantan narativ na društvenim mrežama Fejsbuk i Tviter u posmatranom periodu bio je narativ o obmani, i to u udelu od 31% komentara i tvitova. Drugim rečima, relativno najveći udeo javnog onlajn govora povodom hapšenja Đurića, ali i kosovskog pitanja u celini, percipirao je ove događaje i stvarnost kao svojevrsnu obmanu, predstavu ili glumu, odnosno "laž", "dramu", "veštačku krizu", "dogovor", "farsu", "zamajavanje", "kukumavčenje" i tome slično, kao npr:

Izjave predsednika ne bi trebalo uzimati za ozbiljno, jer istina mu nije bliska.

Zajednica opština je kao da osnuje kulturno umjetnicko drustvo. Cime vas zavlace .

Golub pismonosa je resenje drmoseru...koliko ti jos zivota planiras da ugasis da bi svoju bulju sacuvao ...predstava za budale ...

Lažovčino,prevarantu,luđaku ,gnjido.

Mora još predstava za narod da bude

Lako zato sto ti znas kako ste se dogovorili lazes i sebe i druge

Mora još malo da očajava, kukumavči, preti, obećava i laže. Koktel ovih dramoseranija treba da omekša Srbe.

Nemas ti nikakav predlog neradnice vec cekas da ti stigne vec napisan papir sta treba da izjavis

E to su ti negovi zapadni prijatelji,koji vole i cene Srbiju i njenog lidera.Bravo majstore.

cek da smisli idealnu laz za siroke narodne mase

Putujući cirkus

Narativ o obmani pratio je kako i narative koji se mogu okarakterisati kao etnonacionalistički, tako i one koji to nisu. S tim u vezi, jedan deo narativa o obmani tvrdio je kako je na delu refleksija "geopolitike", tj. sporazuma ili dogovora Vučića sa vlastima na Kosovu, odnosno sa "Zapadom", dok su drugi insistirali na tome da je u pitanju "lokalna" "predstava" ili politička manipulacija osmišljena sa namerom učvršćivanja Vučićeve vlasti(i sticanja političkih poena) u samoj Srbiji. Ova dva narativa jesu različita po sadržaju i sociopolitičkoj orijentaciji njihovih nosilaca, ali im je ipak zajednički stav da su događaji u vezi sa Đurićem bili "iscenirani". U narativu o obmani, kao glavni "krivac" za hapšenje Đurića bila je percipirana ili čak etiketirana vlast u Beogradu (u sadejstvu sa Prištinom i/ili "Zapadom"). S tim u vezi, narativ o obmani zapravo je konceptualizovan kao kritika srpskih vlasti, bez obzira da li sa desne ili sa leve strane

političkog spektra.

Međutim, u oba slučaja, radilo se o relativno vokalnom raskrinkavanju ili rastakanju "zvanične" političke doktrine u onlajn sferi, koja je u nekim instancama bila izraz politički kritičkog stava internet komentatora, a u nekim drugim je bila na ivici nekritičkih teorija zavere. Zatim, deluje kao da je Đurićevo hapšenje poslužilo i za "opštiju" kritiku sociokulturno hegemonog stava o Kosovu kao integralnom delu Srbije – čim je sa njega tako grubo mogao biti proteran jedan srbijanski zvaničnik. U tom smislu, prema samom Đuriću je retko iskazivana empatija, suprotno zvaničnim političkim porukama, zbog čega možemo zaključiti i to da je Đurić i relativno nepopularna politička figura u javnosti. Navedeni podaci su indikator izuzetno niskog stepena poverenja građana Srbije u vlast i političke institucije (i ličnosti), dok su sve navedene opaske i narativi bile i izuzetno indikativne istraživačke činjenice.

(BEZ)USLOVNO "NE" (20%)

Naredni narativ po učestalosti bio je narativ koji je otvoreno pozivao na (bez)uslovno odbijanje dijaloga sa Kosovom, odnosno na odbijanje "priznanja" kosovske nezavisnosti od strane srpskih vlasti, i to u udelu od 20% komentara na Fejsbuku i Tviteru. Ovo je krajnje zanimljivo i zato što pozivi na priznanje ili "potpisivanje" kosovske nezavisnosti uopšte ne figuriraju u zvaničnim izjavama, preporukama ili zahtevima međunarodne zajednice (ili domaće javnosti), ali ih onlajn javnost "prepoznaje" kao nešto što se "očekuje" ili bar "planira". S tim u vezi, ovi komenta(to)ri se neretko direktno "obraćaju" Vučiću, kao npr.:

Ni po koju cenu Vucicu ne potpisuj nezavisno kosovo kad tad bice opet nase a tad bice samo srba i turci su bili 500god. Pa gde su sada NE PRIZNAJ KOSOVO TO JE SVETA ZEMLJA rascisti sa domacim izdajicama koji su dosada prodali Srpsku zemlju za saku dolara

pa sta si slepcu mislio drugacije to je ta evropa gde ti hoces covece bez mozga

Oces konacno da se okrenes MOSKVI ili ce siptari da nas jebu na sred terazija?

Ako bi se nedao bog priznala lazna drzava kim, onda ne treba nista zso. Kosovo je srbija.

Kosovo je Srbija i uvek će biti a niko nema prava osim naroda da prizna Kosovo pa bio to Vučić ,Tadić ili neko treći !!!!! KOSOVO JE SRBIJA

Е ово је недопустиво за било кога у свету то ли је та демократија у коју нас водите за то се пита цео народ а не Вучић или било ко други у овој земљи постоји устав и придржавајте га се доста више празних прича

Iznajmite Kosovo juzno od Ibra Rusima na 99 god.i problem je rešen...kad si vlasnik zemlje mozeš raditi sa njom šta zeliš samo je poklanjati nemozeš NIKADA

Hvala bogu pa imamo Rusiju!!! Zapadu sisaj.....

Važan element narativa o (bez)uslovnom "ne" čine referisanja ka Rusiji, ruskoj vojsci i naoružanju, Vladimiru Putinu i tome slično, i to kao akterima koji jedini mogu "spasiti" Kosovo i Srbiju. Ova činjenica je svakako refleksija sve većeg prisustva Rusije i ruske propagande u javnosti, i jednog kontinuirano afirmativnog odnosa prema Rusiji/Putinu u najtiražnijim srpskim medijima. S tim u vezi, paradoksalno je da onlajn komentatori koji najglasnije pozivaju na očuvanje Kosova u sastavu Srbije u ime srpskih nacionalnih interesa, i percipiraju kosovski dijalog kao svojevrsnu "izdaju" – istovremeno faktički pozivaju na gubitak suverenosti i nezavisnosti Srbije u korist Ruske federacije. Naravno, ovaj paradoks je izraz činjenice prema kojoj "Rusija" i "Putin" zapravo predstavljaju politički i ideološki simbol antizapadnog, antiprosvetiteljskog i antimodernog raspoloženja jednog dela građana Srbije.

Međutim, iako su i ovi komentari ili narativi o (bez)uslovnom "ne" relativno istaknuti, a neretko i veoma grubo, agresivni ili militantni, oni su i dramatično ređi po učestalosti. Bar u poređenju sa prethodnim istraživačkim ciklusima, posebno ako se uzme u obzir i izuzetno veliki pad narativa o izdaji (o čemu će biti reči). Jednostavno, upadljiva je i zanimljiva činjenica da danas (tek?) svaki peti onlajn komentator (bez)uslovno odbija dijalog i nezavisnost Kosova, i to uprkos svakako nemilim događajima poput Đurićevog hapšenja.

NARATIV O REALNOSTI (15,5%)

Kada je reč o narativu o realnosti, i on je relativno istaknut u ovom istraživačkom ciklusu (15,5%), iako u manjem udelu nego što je to bio slučaj u prethodnim ciklusima. Na ovo je svakako uticao događaj Đurićevog hapšenja, pri čemu su mnogi raniji komentari koji su pripadali narativu o realnosti sada mahom iskazani kao narativi o obmani. Naime, i jedan i drugi narativ po svom karakteru obično imaju jedan snažan kritički (i antirežimski) sadržaj, zbog čega je i bilo moguće da "realnost" opadne u korist "obmane". Karakteristični komentari koji pripadaju ovom narativu glase:

Vucic im dao sve telefonski pozivni broj policiju sustvo carinu pa daj im i stolicu u UN i gotovo a nije trazio nista dok je to ispunjavao.

S ovakvim narodom i sa ovakvom vlascu, Srbija je vec propala, prijatelju! Nazalost.

Nista novo. To je gotova stvar jo od kumanovskog sporazuma....

Sva ova zbrka oko KiM je posledica nerazumne i nojevske politike nasih politicara glave u pesku unazad 20-30 godina !

Ovo smara vise!! bili smo glupi da ovu drzavu specimo jos za vreme Tita (tj.ako je i hteo) a sada gubimo samo vreme!

Ukoliko Srbija nastavi da se inati, Kosovo će kroz desetak godina biti uspješnija država od Srbije. To je gotova priča. Ne zbog Amerike nego zbog demografije. Ali Srbi vole lijepe laži. Hoće Kosovo nazad a bogu se mole da se ne vrati.

A zar nismo Kosovo vec neformalno priznali?

Sto se ne rodih samo par stotina kilometara levo-desno!Ne bih morao ceo zivot da razmislljam o nekim delovima teritorija.Ionako to u sustini nije bitno,vazno je da prozivis

sa porodicom normalno ovo malo zivota:-((

Dakle, kao i do sad, jedan udeo onlajn javnosti Srbije upadljivo insistira na tome da je Kosovo "odavno" nezavisno, i da Srbija treba da "prihvati realnost" (te nezavisnosti). Ovo ne znači da su ovi komentatori "zadovoljni" zbog te "realnosti", upravo suprotno, među njima neretko projevava osećanje rezigniranosti. Međutim, oni su i polemički po karakteru, kako je i ranije isticano, u smislu da polemički referišu ka dominantnom ili hegemonom sociokulturnom stavu o Kosovu kao integralnom delu Srbije. Ovo je značajno i zato što nijedna značajnija politička partija ili organizacija u Srbiji zapravo ne izražava stav o kosovskoj nezavisnosti kao činjenici, datosti ili realnosti. A uprkos tome, u Srbiji postoji određeni korpus građana koji su spremni da upravo taj stav istaknu na društvenim mrežama. S tim u vezi, ukoliko politički establišment usvoji narativ o realnosti kao svoju politiku, on može računati na određenu (indirektnu) podršku za takvu politiku.

NARATIV O IZDAJI (6%)

Možda najzanimljiviji podatak iz ovog istraživačkog ciklusa tiče se značajnog pada udela narativa o izdaji, i to na samo 6% u ovom istraživačkom ciklusu. Kao i do sada, narativ o izdaji bio je uokviren u komentare sledeće i slične sadržine:

Ako Vucic prizna gori je od ovih zlikovaca.

Sta li si sad uradio nesreco izdajnicka..

Малоумни велеиздајниче поднеси оставку спаси Србију.

Велеиздајниче, нестани из наших живота! у Мишљења 22. марта 2018. Глобални имплант који нам је познат као Александар Вучић ових дана покушава да спасе његову велеиздајничку и лоповску кожу. То спасавање његове лоповске и велеиздајничке коже он је поистоветио са некаквим „компромисом“ који Србија треба да направи са његовим коалиционим партнерима шиптарима којима је лично он направио владу

Dramatični pad narativa o izdaji verovatno je takođe posledica "prelivanja" ovog narativa u narativ o obmani. Međutim, podaci upućuju na mogućnost značajne društvene promene u onlajn sferi, čak i kada je reč o "svrgavanju" dominantnog narativa (o izdaji), a koji je primećen i u ranijim izveštajima. Prisetimo se, na početku naše analize (od jula do januara 2018. godine), narativ o izdaji činio je čak 53,3% onlajn komentara, dok je danas (u martu i aprilu 2018. godine) opao na samo 6%. S tim u vezi, neophodno je posvetiti dodatnu pažnju trendovima u celokupnom analiziranom periodu.

2. DIJALOG O KOSOVU U METAFORAMA

dr Svetlana Slijepčević

Diskurs komentara na društvenim mrežama koji se tiču odnosa prema Kosovu i kosovskom dijalogu u posljednjem posmatranom periodu, od 16. marta do 21. aprila, pokazuje odlike oštrog, agresivnog, neretko vulgarnog diskursa, sa velikim disonantnim iskorakom u periodu od 26. do 30. marta, kada je niz vesti o hapšenju Marka Đurića i izazvao zaokret u diskusnoj mikrostrukturi.

UVOD

Prikupljeni komentari posmatrani su kroz dve prizme: najpre su filtrirani prema govornim činovima (ili makar prema dominantnim činovima u slučajevima kada se u okviru jednog komentara javljalo više činova), a zatim i prema mehanizmima mišljenja odgovornim za razumevanje koncepata koji su uključeni u pitanja vezana za kosovski dijalog.

Zbog specifičnosti posmatranog diskursa, uvedene su nove kategorije: tako su u prethodnim diskursima posmatrani pozivi na akciju, koji su uključivali i savete i preporuke i agresivne pozive, a u ovom diskursu je ovaj hiperonimni žanr zamenjen dvaju hiponimnim mikrožanrovima: pozivima na agresiju i preporukama. Ovo razdvajanje dovelo je do jasnije distinkcije između poziva na agresiju i pretnje: kao pozivi na agresiju označeni su komentari u kojima se podgrevaju ratne strasti i u kojima se komentatori izjašnjavaju za neku vrstu agresije prema albanskom stanovništvu na Kosovu ili prema vlasti (u zavisnosti od toga da li je reakcija na predviđanje ili je posledica kvalifikacija), ali se ne izjašnjavaju kao potencijalni učesnici rata, a kao pretnje označeni su komentari u kojima se iskazuje spremnost na učestvovanje u ratu.

U odnosu na prethodni period, povećan je broj komentara kojima se izražava diskvalifikacija (čak 28% naspram 22% u prethodnom periodu), izrazito je smanjen broj komentara kojima se nagađa i prejudicira o načinima razrešenja problema vezanih za Kosovo (15% naspram 34% u prethodnom periodu), pretnje (2%) i kletve (0,2%) drastično su smanjene, a personalizovana podrška je porasla (7,5% naspram svega 2% u prethodnom ciklusu), preporuka se javlja u 10%, a pozivi na agresiju

u 4% komentara (što je u ukupnom zbiru veći procenat od prethodnog, poredeći s pozivima na akciju, kojih je bilo 12%).

Kada je reč o stilogenosti pomenutih mikrožanrova, više nego ranije zastupljena je vulgarizovana i žargonizovana leksika, stilski izuzetno negativno obojena leksika, kao i ironična i sarkastična poigravanja s rečeničnim konstrukcijama i (a)tipičnim izrazima. Neretko se javljaju retorska pitanja, ironizovana ili sugestivna, s jakim prejudiciranjem u vezi sa dijalogom o Kosovu i potezima političkih aktera.

Raznovrsnost se u ovom periodu javlja i kada je reč o mehanizmima koji učestvuju u izgradnji koncepata vezanim za dijalog o Kosovu (Kosovo, vlast, predsednik, međunarodni odnosi i sl.). Naime, u razumevanje pomenutih koncepata uključene su i poznate i manje poznate metafore: kuće, predmeta, igre, pozorišta, sporta, zdravlja, posla, škole itd., a neretko im je pridružena personifikacija.

Ovako heterogena struktura posmatranog diskursa, raznorodnija nego u svim prethodnim ciklusima, s jedne strane ukazuje na to da se aktivirao novi profil građana, ali s druge strane nudi specifičan vid usaglašenosti stavova: ukupan diskurs komentara koji se tiču kosovskog dijaloga, posredno ili neposredno, ima negativan stav prema dijalogu (52%), a najmanje je onih građana koji imaju pozitivan stav (svega 9%).

Mikrožanrovi

Pozivi na agresiju i pretnje

Komentari u kojima se poziva na agresivni čin kao na mogući odgovor na aktuelna dešavanja u vezi sa Kosovom višestruko su motivisani: izdvajaju se oni kod kojih je agresija usmerena na Albance i koji traže (predlažu) da se vojnim napadom odgovori na hapšenje

Drzavo ako ne oteras ponovo vojsku i tenkove na Kosovo onda se pozdravi sa njim.

VUCICU DAJ IM ORUZJE,

oni komentari u kojima se ističe da bi taj agresivni odgovor trebalo da usledi od strane specijalnih

jedinica, a postoji i veliki broj komentara koji rehabilituju Legiju (takvi su komentari tipa

Dignite te glave iz PESKA - PUSTAJ LEGIJUUU ako niste sami sposobni .. Neka sredi stvar kako se sredjuje!!!)

Zanemarljiv je procenat komentara u kojima se ističe lično angažovanje u ratu, što znači da je diskurs, zapravo, obojen zapaljivim, huškačkim pokličima, ali je potencijal za ostvarivanje takve vrste agresije verovatno mali. Takvi su komentari poput sledećeg:

ova mladja generacija ne ume da barata sa oruzjem,izgleda da cemo mi stariji morati ovo da resimo.

Nasao sam svoju vojnu knjizicu i sutra pravac vojni odsek.

S druge strane, pretnje su usmerene i na vlast (od kojih su mnoge i vulgarizovane:

Само пробајте скратиће вас народ за главу.BICE PONOVO SECA KNEZOVA ALI SADA NE OD TURAKA VEC OD SRBA ,LETECE IZDAJNICKE GLAVE

i na albansko stanovništvo, uz prisustvo jakog stereotipnog uticaja i oštih diskvalifikacija:

Dođi pa ga uzmi siptarcino.Ima dovoljno.mesta pod zemljom za sve vas.

U određenom broju komentara nemoguće je razdvojiti tzv. inkluzivno *mi* (*ja+vi ostali Srbi*) od ekskluzivnog *mi* (*neki odabrani Srbi*), te je samim tim i teško suditi o tome da li je to opšti poziv na ratovanje, huškački, ili je u pitanju spremnost da se u tom ratu komentator i lično angažuje:

Idemo u rat da izrokamo siptare jedva cekam da bude rat

Vreme je da se spremimo... za rat.

Mešanje ekskluzivnog i inkluzivnog *mi* karakteristika je najužeg političkog i ideološkog diskursa (njegovo isticanje nije neophodno jer glagolski oblik već nosi informaciju o prvom licu množine,

ali se nekad i potencira *mi* kako bi emfatički karakter bio jači, isp. Katnić-Bakaršić 2012b).

Kletve

Iako je procentualni udeo kletvi u posmatranom diskursu zanemarljiv u odnosu na prethodne diskurse, njihovo pojavljivanje uglavnom podrazumeva jake diskvalifikacije kao presupoziciju, a ponekad su i eksplicirane diskvalifikacije prema pojedinim aktuelnim političkim akterima:

Vucicu izdajice Srpskog roda stici ce te kletva Lazareva...

Ђурићу слино буљава косоварска, изроде и смраду, траг ти се по трагу утро' и теби и шиптару Вучићу...

Za razliku od diskvalifikacija, koje su usmerene i na političke aktere iz prošlosti, kletve su gotovo bez izuzetka usmerene na aktuelne političare.

Diskvalifikacije i personalizovana podrška

Personalizovana podrška je porasla zajedno sa brojem diskvalifikacija, te se taj rast podrške može tumačiti i kao neka vrsta reakcije na osuđujuće komentare koji sadrže različite tipove diskvalifikacije. U ovom slučaju posmatramo ih zajedno jer su obojeni podjednako ostrašćenim tonom, s tom razlikom što je kod diskvalifikacija predznak izrazito negativan, a kod podrške izrazito pozitivan. Personalizovana podrška uvek je usmerene na aktuelne političke aktere, dok se diskvalifikacija ponekad odnosi i na političare iz prethodnih vlasti.

U najvećem broju slučajeva, personalizovana podrška tiče se predsednika Srbije Aleksandra Vučića:

Predsednik je uvek iskren i moramo mu verovati da ce se pronaci resenje za Kosovo.

Ovaj primer je interesantan i zbog toga što se personalizovana podrška zasniva na metafori škole u kojoj je predsednik vrhunski matematičar koji će pronaći rešenje za komplikovani zadatak Kosovo.¹

Diskvalifikacije se izražavaju najčešće direktno, a u najvećem broju slučajeva usmerene su na

¹ O metaforama kao mehanizmima mišljenja biće reči u nastavku.

predsednika Srbije (i/ili Ivicu Dačića):

Jesi li vrhovni komandant fukaro, imaš li državu jadniče

A SA KIME OVA DVA KRETENA VODE DIJALOG, JER SA ONIMA ŠTO SU IM
POKLANJALI OVCE I JARIĆE.

ali se dešava i da one budu izražene indirektno, formulisane kao sumnja u opštu moralnost političkih aktera:

Ne bojim se ja da li će odgovor na referendumu biti NE prodaji Kosova... No se bojim, ko
će glasove sa referenduma brojati...

Direktno izražene diskvalifikacije (usmerene retko na stavove i političke poteze, a učestalije na sposobnosti, ličnost, moralni kodeks i sl.) povukle su neretko sa sobom i formulaciju direktnog obraćanja, za kojima slede preporuke, saveti itd., kao u primerima tipa:

Hrabri Vucic je hrabar samo za govornicom, citajuci I recitujuci lepo napisane govore.
Povedi narod pederu, pokazi koliki si Srbin na Kosovu. Digni guzicu is fotelje brani obraz
Srba I Srbije smece jedno.

Kao i u prethodnim ciklusima, diskvalifikacijama najčešće prethodi predviđanje:

Ova dvojica majmuna napravice Neko zlo pa ce Nas sirotinju da teraju dole

Da li je to juče potpisao četnik vučko?

ali je razlika u tome što je u ovom ciklusu leksika vulgarizovanja, a neretko i puna psovki:

Mamu vam maloumnu... prodali potpisali a sada da me još i natrtite... goveda.

Predviđanja, nagađanja

Najveći broj nagađanja odnosi se na razvoj događaja koji su rezultirali nezavisnošću Kosova i

uglavnom su praćeni psovka, diskvalifikacijama i sl. ostrašćenim diskursom:

Ajde bezi smrade. Ne smemo da susnemo. Nemamo nikakva prava na Kosovu jer i nije vise nase. Potpisao si kapitulaciju kos 1999.

Pa lepo crkva se cepa .on za par dana recice nije moglo drugacije i gotovo .to je drugi vuk brankovic .sve he prodao i izdao u srbi.

Ovde se javljaju i trenutno manje aktuelni politički akteri kao protagonisti prodaje, izdaje itd.:

Kada ce ljudi svatiti...nije oteto nego je Tadic prodao...

Karakter nagađanje je različit, ali po jezičko-stilskim osobenostima javlja se jedan komentar formiran kao potencijalni dijalog između Aleksandra Vučića i Hašima Tačija, inače zasnovan na metafori pozorišta, izuzetno zastupljenoj u posmatranom diskursu:

AB: Тачи брате, јел' све иде како смо се договорили у Њујорку и Бриселу? Тачи: По, брате, него се овај твој много копрца... АВ: пеглајте га мало, али да се не види превише ионако је почео да ми иде на ***** Тачи: договорено. АВ: хвала и чујемо се сутра...

Iako po formi nagađanje, ovo je suštinski prava diskvalifikacija pomenutih aktera, ironizovana i preko forme i preko sadržine, s uplivom vulgarne leksike, familijarnog tona u međusobnom izmišljenom dijalogu i sl.

U ovom diskursu veoma je malo predviđanja u kojima se zastupa pozitivan stav ne samo prema dijalogu o Kosovu već prema pozitivnom ishodu svih problematičnih situacija u vezi sa Kosovom, i ona su uglavnom emotivno zasnovana i s nerealnom verom u mnogo puta ponavljan slogan baziran na zdravstvenoj metafori i personifikaciji, kao što je primer:

Kosovo je srce Srbije, i niko ga se neće tako lako odreci!

Preporuke, saveti

Iako se čini da veliki udeo u diskursu imaju preporuke i saveti, većina njih se ne tiče preporuka u vezi sa dijalogom o Kosovu (takve su preporuke kao što su:

DA SE RASPISE REFERENDUM DALI SMO ZA ISTOK (RUSIJA) ILI NEKA EU ZAPAD

REFERENDUM.I VIDE CETE STA NAROD MISLI.A MISLI STO JE UVEK I MISLIO...

i one predstavljaju više želju komentatora da se u dijalog uključi i volja naroda), već je usmerena, s jedne strane, na direktno obraćanje predsedniku Srbije, poput:

Kada na "okrugli sto" pozoves samo svoje istomisljenike dobijes takav zakljucak! Kada građanima postavis pitanje Kosovo ili EU, preko 80% se izjasni za Kosovo!!! Zato podnesi ostavku ili postuj volju vecine!!!

(koje sadrži i pretpostavku o Kosovu i pretpostavku o volji naroda); a s druge strane, javljaju se i one koje su usmerene na način razrešavanja situacije u vezi sa Kosovom preko posrednika ili drugih učesnika:

Slepici dokle vlase,odma Putin rusi i vracaj sto je nase! Samo tako moze! // Okretanje ruskoj federaciji pod hitno inace ode cela Srbija.

Tipični mehanizmi mišljenja u stavovima o Kosovu i dijalogu o Kosovu

Metafore pozorišta, filma, cirkusa i igre

Pri diskvalifikacijama i nagađanjima kao mehanizmi mišljenja nametnula se metafora pozorišta, koja je ubedljivo najdominantnija metafora u posmatranom periodu, a svoj zenit doživela je u komentarima na vesti o hapšenju Marka Đurića, pri čemu nije opadala njena frekvencija ni kasnije

Izdaja na delu, a onda malo glume rodoljublje,

Идемо, нова драма, нови изрежирани изазови из којих би овај издајник требао да изађе као херој а у ствари да преда Косово шиптарима и натоу

Veliki deo građana u komentarima koristi i metaforu cirkusa, pozorišne predstave i filma, u kojima se kao režiseri (ili cirkuzanti) pojavljuju i srpska i albanska strana, ali i Amerika i Rusija. Ovakvo nepoverenje formulisano je kroz optužbe da je Aleksandar Vučić i režiser i loš glumac

On glumata svestan šta mora da uradi // Referendum će da izrežira kako samo on ume

Znači, Vučić danas izvodi Šekspirovu dramu na TV

da je hapšenje deo veće predstave (ili filma), kao u komentarima poput:

Uzмите kokice, jastuk i ugasite svetla. Počinje predstava

Данас хапсе Ђурића а сутра седница. Представа за овце,

a vrlo često je i ironizovano i vulgarizovano.

U jednom delu negativno orijentisanog diskursa javljaju se i komentari zasnovani na metaforama igre i priče. Ove metafore građanima služe za diskreditovanje poteza političkih aktera (opet najčešće Aleksandra Vučića), jer aludiraju na neozbiljnost, laž, olako igranje sa situacijom i sl. Priča se pojavljuje u više konkretizovanih oblika u kojima inače umetnički aspekt služi kao osnova za sličnost s izmišljenim pričama (bajkama, sagama i sl.):

A sta je on to očekivao? Prica nam bajke kako ga svi cene i bla bla bla...! Necene oni ni njega ni srbiju....marioneta sorosova i zapadna!

Saga o KiM se blizi svom kraju.

Kada je reč o metafori igre, u prethodnom periodu dominantna je bila metafora šaha, a u ovom je ona na periferiji, ali ima različite razrade: s jedne strane, služi kritici na račun aktuelne vlasti i međunarodnih odnosa, kao što je to u komentaru:

Dzaba brani te bracu ruska i kineska .vucic je pijun on je vuk brankovic .drugi svima radi

iza ledja pa i nasem narodu .to je zlo gore nije naslo srbiju .od vucic

a s druge strane, predstavlja osnovu za prejudiciranje kada je reč o razvoju situacije na Kosovu:

jel to priprema za matiranje srbije posto od konja i topova nema vajde lauferi preuzeli vodjstvoeeee srbijo.

Metafore trgovine, posla i škole

Metafore trgovine, posla i škole uglavnom su iskorišćene u komentarima kojima se kritikuju potezi vlasti, ali i rasvetljavaju različite aspekte te kritike. Pri metafori trgovine, vlast u Srbiji i vlasti u zapadnim zemljama i/ili Albaniji podjednako su odgovorni za nepovoljni položaj Srbije u odnosu prema Kosovu. Pri metaforama posla i škole, vlast u Srbiji je u neravnopravnom odnosu posmatrano u odnosu na zapadne zemlje i/ili Albaniju: srpski politički akteri su poslušnici, sluge, podređeni odnosno učenici, dok su zapadne zemlje nadređeni, poslodavci odnosno strogi učitelji.

Metafora trgovine baza je mnogim predviđanjima:

Po prvi put u istoriji cemo prodati Kosovo.

Kosovo su prodali sps jos vec davne 1998 g

TADIC,,VEC UZEO PARE,,,,ZA KOSOVO

ali i preporukama iza kojih se krije diskvalifikacija:

Vucic ce prodati kosovo ove ili iduce godine... Mi cemo dobiti ZSO a siptari vojsku i vecu ukljucenost na svim diplomatskim poljima... To je to....

Kao prodavci Kosova (koje je predmet trgovine, odnosno roba) javljaju se i sadašnji i bivši politički akteri (Boris Tadić, Slobodan Milošević, Josip Broz Tito, Aleksandar Vučić, Ivica Dačić).

U posmatranom periodu velika pažnja posvećena je vestima o hapšenju Marka Đurića, te ne treba zanemariti ni činjenicu da je veliki procenat onih koji taj čin percipiraju kao paravan za kupoprodajnu razmenu (taj koncept podrazumeva da se prodaja Kosova obavila, ali da prodavac u

vidu Aleksandra Vučića želi da skrene pažnju s te prodaje:

Психопата и лажов који лаже и самог себе па мисли да је истина и који је све што је могао да прода Србском крвљу стварано, сада сазива и хитни састанак како би кривицу свалио на друге о предлогу како да прода тј. преда Косово

Takođe, porastao je broj građana koji smatraju da je u pitanju posao, čiji su nalogodavci iz zapadnih zemalja, a Aleksandar Vučić je poslušni radnik čiji je projektni zadatak predaja Kosova albanskoj strani. Za razliku od uloge režisera, kada mu se pripisuje veliki značaj, u ulozi poslušnog radnika, on je degradiran i manje osuđivan od strane građana:

Ma zna on sve ali mora da radi kako mu instrukcije daju oni koji su ga doveli na vlast

Ti si ga već dogovorio, zato su te i doveli na vlast

To se odavno zna..a to ce ova vlast i da uradi..zapadne sluge.

Na ovaj način, i građani prave otklon od odgovornosti i stavljaju sebe u pasivan položaj u odnosu i prema predsedniku, kog kritikuju, i prema onima koje optužuju da su učestvovali u izborima predsednika.

Metafora škole koristi se dvostruko: s jedne strane, njome se ukazuje na poverenje koje građani imaju u sposobnosti predsednika, kroz personalizovanu podršku, o kojoj je bilo reči:

Predsednik je uvek iskren i moramo mu verovati da ce se pronaci resenje za Kosovo

Vučic zasta ulaze napore da se pitanje Kosova zaista i reši

a s druge strane, ovom metaforom se kritikuju politički potezi, ali je ta kritika blaža u odnosu na onu koja se zasniva na metaforama trgovine i pozorišta:

Vucic i Nikolic su dovedeni da odrade ovaj zadatak.Ako sam ja cuo da su Tadicu trazili da prizna a on je rekao da bi izbio kaos, Na to je kazu Merkelova rekla nema problema,eno dvojica stoje u hodniku.posle priznanja musliu odlazi i opet ce da dodje Tadic neukaljan.Bice veci Srbin od svetog Save.

Nismo ostali bez do sada ali sada je izgleda prodato i obavljen zadatak.

Mali je broj predviđanja zasnovan na ovoj metafori, kao što je duhovita opaska: *pasce u junskom roku* koja implicira da *predsednik-učenik* nije dobro naučio niti na dobar način odgovorio na *pitanje* Kosova.

Metafore sporta

Metafore sporta u užem političkom diskursu korišćene su uglavnom za kvalifikovanje i oblikovanje koncepta političke borbe i odnosa među političkim protivnicima (up. npr. Silaški i dr. 2009, Slijepčević 2016). Međutim, u komentarima na društvenim mrežama, sportske metafore služe kritikovanju političkih aktera, kao u primeru:

Vucko nisi valjda sve dao pa sada kod naroda pripremas teren .

Šta ćeš pregovarati kad vodimo 5:0, u pregovorima sa šiptarima. Tako ti izjavi svojevremeno i ostade živ.

Ovde se primećuje i familijarni ton u direktnom obraćanju (*Vučko*), što ukazuje na ukidanje distanciranosti između onog ko se obraća i onoga kome se obraća, kao i na nepoštovanje funkcije predsednika.

Metafore zdravlja, kuće

Poznata je personifikacija kombinovana s metaforom zdravlja koja se javlja kao varijanta slogana *Kosovo je srce Srbije*, koji postoji već više od decenije u političkom diskursu, te njena učestalost u diskursu komentara ne jenjava ni u ovom ciklusu. Tako se javljaju i komentari u kojima se podstiču jake emocije, poput brige, straha, tuge, zabrinutosti:²

Само ти тражи даће ти Велеиздајници и Ниш ако треба. Само да се меркелова сложи. Србијо ко те уби?

Novina u pogledu razrade zdravstvenih metafora u diskursu komentara na društvenim mrežama tiče se njihovog pojavljivanja u diskvalifikacijama, u kojima se političkim akterima pripisuju mentalni i psihički poremećaji, ali i opasna oboljenja poput raka:

² U pitanju su primarne emocije (v. Milenković 2017).

Dokle više dramiš, hitne, vanredne i ostale sednice izgleda da je tvoj mozag zahvatila metastaza ludila

Šta je sad ovo, pa ti reče da nećeš dozvoliti nikome da ucenjuje Srbiju. A tebe ce da pitaju, ahahahahaha. Šta je čoveče sa Glavom opasna dijagnoza...

Ukrštanje metafora

Kao i u prethodnim ciklusima, i u ovom korpusu javljaju se različita ukrštanja metafora, kojima se, s jedne strane, ističu, a s druge, prikrivaju različiti aspekti istog koncepta. Najtipičniji primeri su komentari poput sledećeg (u pitanju je reakcija na vest o razgovoru između Vučića i Moggerini):

Они су најбољи ортаци. Познају се, уиграни су. Заједно спремани за овакве мечеве и играчке! Хапшење Ђурића је изрежирано! Ови као хоће на север, ови као не дају, ови као ипак оду, ови као хапсе. Играју улоге у мелодрами. После седну заједно у бифе и деле паре. Треба им крв да делује реалније и даће крв, увек туђу. Вучић је то договорио са Змијом тачијем, Вадибубрег хардинајем и нарко рамом! Гледамо његово лажнопатриотско пренемагање. Ово је представа за српску публику и увертира за давање столице у УН шиптарима! Увод у издају која ће бити представљена као победа! Осуђујем сваку бруталност и непримерену употребу силе, али и питам Зашто Га/их нису вратили са „места интегрисаног управљања административним прелазима“, већ су га пустили без дозволе да уђе, а онда извели ријалити УЖИВО!? Све сугерише да могући Одговор лежи у одговору! Ко од овога има користи?! Ово је други пут да га је (директора) пустио у авантуру, пошто из Воба није извукао поуку!? Обратите пажњу на снимку како је једном испао оквир из пушке и како је онај са снајпером у гужви а зна се добро где се поставља снајпериста! Обилић га набоде песницом а „специјалац“ ништа!? Јел то одлика „специјалних јединица“. Скидам капу за Обилића у плавом! Афрер је код Марића#Ђирилица НЕКА ИМ НЕКО ПРЕНЕСЕ ДА КАДА ИХ БУДУ СТРЕЉАЛИ ЗБОГ ВЕЛЕ-ИЗДАЈЕ НЕ ЗАБОРАВЕ ДА УЗВИКНУ: ЖИВЕЛА СРБИЈА! НЕКА НАМ ЈЕ БОГ У ПОМОЋИ БРАЋО И СЕСТРЕ!

Ovakav komentar uključuje i različite metafore i različite mikrožanrove: za kritikovanje političkih aktera istovremeno se upotrebljava i sportska metafora i metafora igre, pozorišta i sl., istovremeno se daje predviđanje, na osnovu iznetih karakteristika i na osnovu pretpostavke o međusobnom odnosu između političkih aktera, izuzetno su jake stereotipne predstave o narodima i njihovim predstavnicima (leksika je negativno ekspresivno markirana: *vadibubreg*, *krv*, *Šiptari*, *puška*, *snajper...*), uključuje se katastrofični scenario, za kojim slede pretnje i kletve.

Zaključne napomene

U korpusu diskursa komentara na društvenim mrežama u periodu od 16. marta do 21. aprila javlja se jedna prekretnica u vidu niza vesti o hapšenju Marka Đurića. Takve vesti motivisale su agresivniji govor nego u prethodnom periodu, što je dovelo do heterogenosti u pogledu mikrožanrova kojima se izražavaju stavovi građana, ali istovremeno do relativno ujednačenog načina karakterizacije te situacije i političkih aktera preko metafore pozorišta.

U skladu sa promenjenim smerom komentara, diskurs su obojili i vulgarna leksika, izuzetno negativno stilski markirana leksika, familijarni ton kojim se ukida svaka vrsta poštovanja političkih aktera, uplivi katastrofičnih scenarija, pozivi na agresiju prema albanskom stanovništvu, ali i prema aktuelnim političarima (i domaćim i stranim), ostrašćene diskvalifikacije, čija je učestalost frekventnija u odnosu na prethodni ciklus, pad preporuka i saveta kojima se izražava pomirljivost, ali i blagi rast personalizovane podrške kao verovatno organizovanog odgovora na osude i diskvalifikacije itd.

Detaljnijom analizom ustanovljeno je da su ovakve promene u formulisanju stavova potekle od promene bazičnih mehanizama mišljenja, odgovornih za razumevanje koncepata vezanih za dijalog o Kosovu: preko metafore pozorišta, igre, filma i cirkusa karakterišu se događaji vezani za hapšenje Marka Đurića, ali i događaji vezani za potencijalno proglašenje nezavisnosti Kosova; ove metafore služe najoštrijoj kritici vlasti i aktivnosti aktuelne vlasti; preko metafore trgovine iskazuju se i nagađanja i predviđanja i diskvalifikacije, ali su neretko usmerene i na predstavnike bivše vlasti; metaforama posla i škole izražava se ponekad i nota razumevanja za uglavnom osuđujuće poteze političkih aktera, dok metafore sporta i zdravlja imaju različite funkcije: izazivaju primarne emocije (brigu, strah, zabrinutost...) i diskvalifikuju političke aktore.

Literatura

- Katnić-Bakaršić 2012a: Marina Katnić-Bakaršić, Između diskursa moći i moći diskursa, Zagreb: Naklada Zoro.*
- Katnić-Bakaršić 2012b: Marina Katnić-Bakaršić, Uloga zamjenica mi i oni u konstrukciji odnosa moći u diskursu, Bosanskohercegovački lingvistički kongres, knjiga I, Sarajevo: Slavistički komitet, 399–407.*
- Milenković 2017: Ana Milenković, Semantička i tvorbena analiza glagola kojima se označavaju osećanja u savremenom srpskom jeziku, doktorska disertacija, odbranjena 10. oktobra 2017. godine, Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu*
- Silaški i dr. 2009: Надежда Силашки, Тамјана Ђуровић, Биљана Радић-Бојанић. Јавни дискурс Србије, Београд: Центар за издавачку делатност Економског факултета.*
- Slijerčević 2016: Светлана Слијепчевић, Језичко-стилске одлике рекламно-пропагандног жанра у политичком дискурсу, докторска дисертација, одбрањена 25. маја 2016. године, Филолошки факултет, Универзитет у Београду.*

Nosilac istraživanja i analitike: Centar za nove medije Liber

Autori: dr Svetlana Slijepčević, dr Aleksej Kišjuhas
Supervizija, strategija i upravljanje: Tatjana Vehovec
Stručni konsultant: Roman Vehovec

Istraživanje i rad na obradi podataka: tim CNM Liber
Dizajn elektronske publikacije: Kolegijum studio
Copyright: ©CNM Liber, 2018

Dozvoljeno je korišćenje rezultata istraživanja u celosti ili delimično, uz obavezno navođenje izvora

Više informacija: office@blogopen.rs

CNM
Liber

blogopen.rs
h8index.org
office@blogopen.rs
@blogopen